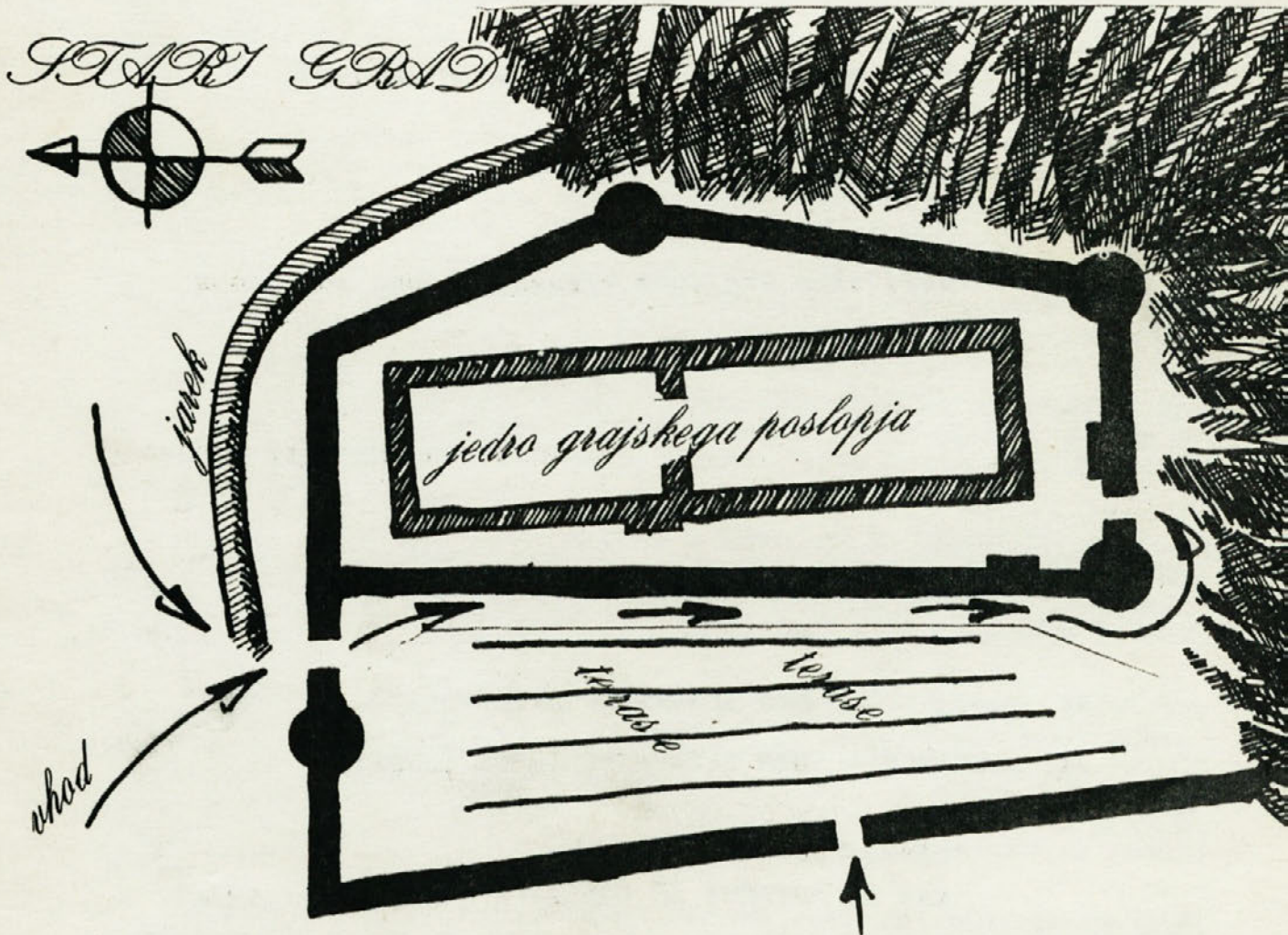

Vipavski glas

št. 19

VESEL IN ZADOVOLJEN BOŽIČ
TER SREČNO, USPEŠNO IN MIRNO LETO

1 9 9 2

želi vsem krajanom Vipava, Zemoni in Nanosa

KRAJEVNA SKUPNOST VIPAVA

25. junij - DAN SLOVENSKE DRŽAVNOSTI
26. DECEMBER - DAN SLOVENSKE SAMOSTOJNOSTI

"NAROD DOBI TISTO,
KAR SI PRIBORI IN DOSEŽE Z LASTNIMI SILAMI."

Janez Janša

Iz zgodovine Vipave

STARI GRAD

Nad Vipavo je že od daleč viden Stari grad, imenovan tudi Grad na skali ali Gornji grad. Dviga se na strmih skalah in je 130 m višji od današnjega naselja. Povsem verjetno je, da je bil zgrajen v dvanajstem stoletju. Nekateri viri omenjajo možnost gradnje v trinajstem stoletju, kar pa je zelo malo verjetno, saj je bil na Slapu grajen grad že v letih 1140-1150, čeprav je Slap v primerjavi z Vipavo majhno naselje in leži v nižini. Znano je, da je bil Stari grad od 1228. leta v lasti oglejskih patriarhov, pozneje od leta 1344 pa habsburški. Cesar Friderik III. ga je dal l. 1487 Herbersteinom. Leta 1508 so ga zavzeli Benečani. Že naslednje leto so jih pregnali Habsburžani. Leta 1557 je v njem že živel grof Nikolaj Thurn. Dobrih dvajset let pozneje pa so v njem bivali Lanthieriji.

Sredi obzidja nad skalami so zgradili jedro naselja-grad, v obliki pravokotnika. Pod njim, med obzidjem, je bilo še nekaj manjših stavb, v katerih se je nahajala konjušnica, shrambe za žito in druge pridelke. Druge živine niso redili, ker so jim to kot desetino dajali podložniki. Prav tako so jim morali za tlako voziti vodo v grad iz izvirov reke Vipave.

Bližnje vipavsko naselje Pod Gradom ali kot ga danes imenujemo Na Hribu, je bilo močno povezano s Starim gradom in gosto poseljeno. Prebivalci so se počutili varnejše, ker jim je grad nudil zatočišče v sili. Naselje je tvorilo več ozkih uličic z mnogimi malimi kočami, v katerih so živele številne družine in te so morale po večini ročno obdelovati zemljo.

Nad grajskim obzidjem so se dvigali štirje okrogli obrambni stolpi. Eden od njih, na zgornji severni strani, je varoval vhod v notranjost prvega obzidja. Vse obzidje in stolpi so bili prepleteni v cik-cak razporedju s strelnimi linami.

Znotraj obzidja so bili zidani in leseni hodniki, ki so omogočali braniteljem dostop do zgornjih strelnih lin ter vzpon na vrh obzidja. Ob tem pa so bile vdolbljene odprtine v zid za shrambo orožja in streliva, da so v stiski nudili nagel odpor.

Na severni strani je bil skopan suh jarek, ki je ločeval jasno od obzidja. Grad in obzidje sta grajena samo iz kamnja in niniti sledu o uporabi opeke. Kamenje, ki so ga dobili pri kopanju jarka, so uporabili za ograjo obzidja. Kamenje za gradnjo gradu so kopali v kamnolomu pod gradom in bližnji okolici.

Sčasoma so nastale vse večje potrebe po skladiščenju blaga, pridelkov, orodja in orožja. Potrebno je bilo skrbeti -- ne samo za prebivalce gradu, marveč tudi za tiste, ki so se občasno zatekali v grad ob roparskih napadih v naselje. Na še stoječi visoki severni steni gradu, je opazna dozidava in širjenje jedra grajskega poslopja, tako da je videti zadnjo obliko gradnje v blagem loku. Prav tako luknje v zunanjem grajskem zidu - razen na severni steni - kažejo sled o številnih prizidkih.

Na zahodni strani je bilo zgrajenih šest teras. Pod šesto teraso je potekal obrambni zid, ki je bil speljan od skrajne severozahodne strani pod stolpom do južnega obrobja strmih sklanih sten. Drugi visoki obrambni zid je bil sezidan okrog gradu. Tretjo in zadnjo obrambo so predstavljali zelo visoki zidovi zaprtega tipa osrednjega grajskega poslopja. Ti naj bi nudili zadnji odpor branilcev. Ob napadu na Vipavo so se vsi prebivalci ali podložniki lahko zatekli za obširno grajsko zidovje.

Glavna vozna pot na grad je bila speljana približno tako, kot poteka "trška pot" na Nanos, s tem, da se je odcepila precej višje od sedanjega vodnega rezervoarja in zavila proti gradu. Možno je bilo priti v notranjost tudi po desni, bolj strmi poti, ki so jo manj uporabljali in je prišla do istega vhoda pri stolpu. Prihod v grad je bil mogoč tudi po ozki stezi, ki se je vzpenjala čez terase, z ene na drugo do vrha. Stopničke te vijugaste male poti so še danes vidne, čeprav jih je težko najti, ker so skoraj zaraščene. Poleg obrambnega stolpa na severni strani, je stal velik dvizni most, ki je povezoval pot čez jarek do praga vhodnih vrat v obzidju.

Za časa oglejskih patriarhov se je razvrstila cela vrsta lastnikov, oziroma najemnikov gradu. Tudi goriški gorfje so imeli Vipavo večkrat v najemu in to vse do 1357. leta, ko je že imel v svojih rokah avstrijski vojvoda Albert II. V spominu nam ostajajo najbolj znani lastniki, gorfi Herbersteini in Lanthieriji. Prvi so bili dobri diplomati, slednji pa dolgoletni lastniki vipavske grofije; v njihovi lasti je bila nad 300 let.

Herbersteini so bili znani štajerski plemiči, ki so imeli celo vrsto gradov po Slovenskem, n.pr.: Ptuj, Mariborski gornji grad, Postojnski grad in Vipavo. V Vipavi se je rodil l. 1486 Žiga (Sigismund) Herberstein. Njegov oče je služboval kot stotnik v Postojni, ter se poročil z Barbaro Predjamsko, ki je bila sestra znanega roparskega viteza Erazma Predjamskega. Oče in sin sta bila cesarska poslanca na Ruskem. Žiga Herbersteina poznamo po knjigah: RERUM MOSCOVITI-CARUM COMMENTARII (Moskovski zapiski), GENEALOGIAM (rodovnik svoje družine) in DE ADMIRANDIS RE US NATURAE (o čudežih narave). Njegov življenjepisec Petrus Paganus pa naravnost pravi, da je slovenščina bila njegov materin jezik: "Sclavonica lingua, quale illi materna fuit"... (Dunaj 1558). V Ptujskem gradu je njegov portret, pod sliko je zapisano: SIGISMUND FREHERR VON HERBERSTEIN.

Stari grad na skali je bil na jugovzhodnem delu nedostopen, na ostalih delih pa možno zavarovan in utrjen. Na tem mestu je bil zgrajen iz varnostnih razlogov. V tisti dobi so manjše in večje razbojniške skupine ropale bogata naselja. Ta drhal je naglo prihrumela na konjih in pustošila ter požigala naseljene kraje, s Starega gradu je bilo moč od daleč opaziti premike teh napadalcev, tako da je ljudstvo še ob pravem času odhitelo za grajsko obzidje in se pogosto borilo le za golo življenje.

Ko ni več pretila nevarnost so se Lanthieri preselili v spodnji grad in nazadnje zgradili nov baročni grad, ki se je ponašal z udobojem in lepoto. Ko je Valvazor zbiral gradivo za "SLAVO VOJVODINE KRANJSKE", je obiskal tudi Vipavo in si ogledal Stari grad, vendar je bil takrat že več kot pol stoletja opuščen.

Franc CEROVŠEK

OPOMBA: O Žigi Herbersteinu je več napisano v Vipavskem glasu št.5 ob 500-letnici njegovega rojstva.

PREDLAGAM TURISTIČNEMU DRUŠTVU VIPAVA, DA NAMESTI NA VOGALU GOSTIŠČA

ADRIA TABLO S PUŠČICO: I Z V I R I V I P A V E .

C.Š.

ODGOVOR K DOPOLNILU "VIPAVA POD ITALIJANI" v št. 18

V članku v Vipavskem glasu št. 17 sem zapisal med ostalim tudi tole:
"Tudi vipavski zvonik ni izjema, saj je zasnovan po oglejskem tipu, toda le vrhnji del se končuje z baročno kapo."

V naslednji številki Vipavskega glasu mi odgovarja g.Vinko Premrl:
"Po mojem skromnem znanju arhitekture sem prepričan, da zvonik naše župne cerkve nima stilno nič kaj opraviti z oglejskim."

Znani zgodovinar France Stele je v knjigi "Umetnost v Primorju" takole zapisal: "Oglejski tip poznamo v Labinju, Zminju, Pazinu, Divači, Miljah, Kopru, Bujah (1691), na Gradišču pri Vipavi (1706), v Št.Vidu nad Vipavo (1616), v Gorici (stolnica). Uveljavljajo pa se tudi razne druge oblike, katerih posebnosti se nanašajo predvsem na streho, kjer pod vplivom baroka začne izpodrivati piramido baročna čelada. Tak primer imamo na primer pri župni cerkvi v Vipavi ali svojevrstno preoblikovanega pri podružnici Črni kal v Istri."

Gospod Vinko Premrl, o nacionalizmu citiram iz knjige Zgodovina Slovencev: "Nacionalizma v 14. in 15.stoletju (srednji vek) ne poznamo, ampak nekakšen državni nacionalizem."

Franc CEROVŠEK

V P I Z Z E R I J I

R A Z S T A V A I N P R E S E N E Č E N J E

Obiščite PICERIO JOLLY, ki poleg odličnih pic nudi dobro vino, točeno pivo in druge pijače.

Pice lahko naročite tudi po telefonu 65 - 182 in jih v primerni embalaži odnesete domov.

Delovni čas: od 9. - 21. ure

razen ponedeljka in torka.

Prijeten ambient našega lokala bogati prodajna razstava perorisb Braneta JAZBARJA. Morda bi vam kateri od vipavskih motivov polepšal vaše stanovanje ali se vam bo zdel primerno darilo ob bližajočih se praznikih.

PRESENEČENJE OB SREDAH !

OJ TA VOJAŠKI BOBEN...

Pokojni sosed mi je pripovedoval, da je leta 1911 v Vipavi zasedal takratni občinski svet in razpravljal o lokaciji kasarne. Izbirati je bilo treba med Vipavo in Sežano. Občinski odborniki so bili večinoma trgovci in gostilničarji. Cerkvene oblasti je zastopal dekan Jurij Grabrijan, za kmete pa je odločal Štefan Rehar. Dekan Jurij Grabrijan in kmet Štefan Rehar sta glasovala proti gradnji kasarne v Vipavi. Prvi je menil, da bi bila taka gradnja na škodo poštenih vipavskih deklet, drugi pa, da bo zaradi tega dejanja trpelo kmetijstvo, predvsem pa sadjarstvo. Oba sta bila preglasovana in tako se je začela v Vipavi gradnja kasarne, ki je bila med I.svetovno vojno prekinjena, takoj po njej pa so dela nadaljevali. Od takrat dalje so bile v Vipavi prisotne razne vojaške formacije: od avstrijskih, italijanskih, nemških do JLA.

Skoraj 80-letna prisotnost vojakov v Vipavi je dala našemu kraju poseben vojaški pečat, saj se je naselje pričelo in končalo z vojašnico, vmes pa je bila na glavnem trgu Lanthierijeva graščina tudi v vojaški lasti. Pod vojaškim škornjem se je naš kraj različno razvijal in padal v gospodarskem, kulturnem in političnem pogledu. Vsak izmed nas krajanov ima na to obdobje svoj pogled, svoje dobre, pa tudi slabe izkušnje in poglede.

Sobota, 19. oktobra 1991 je dan, ki bo gotovo ostal v spominu Vipavcev, saj se je ta dan v severni kasarni ob 16 uri 40 minut zadnjič spustila po drogu jugoslovanska zastava z rdečo zvezdo. To se je zgodilo v četrtem mesecu svobodne Slovenije. S tem poslednjim dejanjem so vojaki JLA skoraj neopazno zapustili ta kraj in objekt predali slovenski vojski.

Če na kratko primerjamo razvoj Vipave v različnih vojaških obdobjih, je bil njen razcvet dosežen pod Avstrijo, ko je spadala pod Postojnsko glavarstvo, ki je segalo do Hublja.

Italijanska okupacija pa je naš kraj načrtno ekonomsko in kulturno uničevala. Italijanski je sledila nemška okupacija z režimom, ki ga dobro poznamo. Leta 1945 pa nas je "osvobodila" jugoslovanska vojska. Takratna politika in težnja, da se središče doline prenese v Ajdovščino, sta bili krivi, da je po II.svetovni vojni Vipava zaostajala. Širila se je le stanovanjska gradnja. Veliko krivdo za padec razvoja pa nosi tudi stalna in številna prisotnost vojaških enot. Znan je izrek, da je Vipava imela "više vojnika, nego stanovnika". Vojska se je vse bolj širila z vojaškimi strelišči, igrišči, vežbališči. Z brezštevilnimi marši skozi trg in z udarnimi vojaškimi "psalmi" v tujem jeziku je preglasila besedo domačega prebivalstva. Zato je bila po vsej Sloveniji Vipava znana pod etiketo "vojaška vas". Kot taka je bila neprivlačna za razvoj gospodarstva in odbijajoča za turizem kljub njenim čudovitim naravnim danostim.

Osemdesetletna vojaška kontrola nad krajem, po II.svetovni vojni pa hud razcvet totalitarizma, sta pustila tudi v miselnosti naših ljudi duhovno praznino in zamorjenost, saj so nekateri prebivalci Vipave preživeli kar tri totalitarne sisteme, ki so si sledili brez odmora. Pri tem ne smemo pozabiti na vse prisilne oddaje, nacionalizacije, arondacije in odvzeme zemlje za vojaške namene, ki so se širile vse od leta 1950 dalje. Vsi ti posegi so uničili številne družinske kmetije, ki niso bile nikoli porabnik državnih subvencij in premij. Preživljale so same sebe in ohranjale ravnotežje in slikovitost naselja. K temu je pripomogla tudi kmetijska politika, ki je podpirala le farmarsko in industrijsko kmetijstvo.

Zato bi bil skrajni čas, da Vipava zadiha svobodno in dobi novo podobo ter pozdravi še žgoče rane in spomine. Čeprav pravijo, da leži tudi danes Vipava na strateško zelo pomembnem kraju naše Slovenije, si je zaradi pre-

teklosti zaslužila, da vsaj 80 let ne bi slišala vojaškega škornja. Če sedaj poslušamo dr.Pluta, bi bilo to normalno za demilitarizacijo Slovenije, minister Janša bo verjetno mislil drugače. Če pa bi odločali krajan Vipave, bi verjetno rekli: "Zadosti mam kasarn".

Magda RODMAN

KRATKA INFORMACIJA O DENACIONALIZACIJI

Tema o denacionalizaciji ali vračanju po krivici odvzetega premoženja je že nekaj mesecev polnila časopisne stolpce, radijska poročila in razburjala skupščinske poslance.

Tudi razlaščenci občine Ajdovščina so zato ustanovili 15.12.1989 "Združenje lastnikov razlaščenega premoženja-podružnica Ajdovščina". Predsednik združenja je g.Miloš Rušt, tajnik pa g.Grozdan Šinigoj, pravnik iz Ajdovščine. Že ob ustanovitvi je združenje imelo 77 članov, ki je pozneje še naraščalo. Iz vipavskega konca ima podružnica okrog 20 članov. V glavnem sonjihove vloge za vračilo že vložene na občino Ajdovščino. Sem pa niso vštete cerkvene zadeve, ki se bodo morale prav tako reševati.

Glavna naloga UO podružnice je, da tekoče spremlja vse novosti na področju denacionalizacije, da pri tem sodeluje z Združenjem v Ljubljani, daje pojasnila članom in jim pomaga pri uveljavljanju njihovih pravic.

O denacionalizaciji smo tudi Vipavci vključeni z večjim primerom Ravnika in Orlovš, ki je kot bivša agrarna skupnost postala last SLP na podlagi 13. in 14.člena Zakona o upravljanju in gospodarjenju s premoženjem bivših agrarni skupnosti. Ta primer je verjetno po velikosti razlaščenih površin največji v občini Ajdovščina, saj gre za vračilo 341 ha Ravnika in 318 ha Orlovš. V imenu upravičencev agrarne skupnosti Ravnik-Orlovše je vlogo zaradi evidence bivših razlaščencev in zbiranja zahtevkov oddal na občino v Ajdovščino Ivan Rehar iz Vipave in sicer že 25.7.1990. Zato spadajo navedene površine pod moratorij sečnje, ki ga nadzoruje gozdarski inšpektor v Novi Gorici.

Arhiv iz te skupnosti se je po zaslugi nekaterih domačinov varno ohranil in vsebuje listine celo od leta 1832 dalje. Iz tega arhiva je razvidno poslovanje odbora Ravnik-Orlovše, razvidne so vse kupoprodajne pogodbe ter seznam bivših upravičencev. Vse to nam bo služilo kot pomoč pri zahtevkih za vračilo in nadaljnji ureditvi vračanja te lastnine bivšim razlaščencem. Toliko v vednost in informacijo vsem bivšim koristnikom te agrarne skupnosti.

Zakon o denacionalizaciji je bil v skupščini sprejet in je začel veljati 7.decembra 1991.

MR

KAJ SE DOGAJA V KRAJEVNI SKUPNOSTI

Obnovljena vrata grajskega parka

Že leta 1985 je svet KS sklepal o popravilu vrat grajskega parka, ker so železna vrata neodgovorni ljudje sneli in jih uporabili pri vходу v nekdanjo klavnico za domom JLA. Pri tem so jih znižali tako, da so del vrat odrezali. Ko vrat v klavnico niso več rabili, smo prosili kovača Antona Božiča, da bi jih obnovil in montiral na prvotno mesto med ohranjena kamnita stebra. Božič je obljubil, da bo za Vipavo to delo napravil. Prepeljal je vrata v svojo delavnico in pričel z delom. Vrata so bila zarjavela, zato jih je peljal v Ajdovščino, kjer so s peskom po posebnem postopku rjo odstranili. Nato je z ročnim kovaškim delom izdeloval posamezne dele, da je nadoknadil tisti stel, ki je bil odrezan. Delo je bilo dolgotrajno in polno dogovarjanja s starejšimi Vipavci o prvotni obliki grajskih vrat, ker tudi od spomeniškega varstva in muzeja Kromberk nismo mogli dobiti fotografij prvotnih vrat.

Vrata so bila dokončana v mesecu juniju 1991. Delo je financiralno Turistično društvo Vipava. Žal je kovač Božič kmalu po dokončanem delu umrl. S svojim delom pa je pokojni Anton Božič dal Vipavi trajen prispevek. Hvala.

Škofijska gimnazija v Vipavi

Od septembra 1991 imamo v prostorih malega semenišča zasebno šolo - škofijsko gimnazijo.

Dosedanja srednja verska šola ni bila državno priznana in dijaki so hodili na zunanje šole opravljati razredne izpite. Z letošnjim šolskim letom je bila notranja šola javno priznana. Nabaviti so morali precej nove šolske opreme, opremiti specialne učilnice za kemijo, fiziko in biologijo. Tretjina profesorjev je duhovnikov, dve tretjini pa laikov. Pouk poteka po gimnazijskem programu klasične smeri s predmetom latinščina in eno uro verouka. Šola je odprta tudi za zunanje dijake, ker je bilo v internatu majhno število dijakov in so bile prostorske kapacitete premalo izkoriščene. V prvem razredu je letos 22 dijakov, od tega 11 v internatu, 11 pa zunanjih - od teh je 9 deklet. V vseh štirih letnikih pa je sedaj 36 dijakov.

V bodoče bodo v šoli predvsem dijaki koprške škofije. Ta krije sedaj tudi stroške šolanja, dijaki pa so prispevali v oktobru 960 tolarjev. V bodoče računajo na financiranje od strani države. Šola je še vedno tudi semenišče in bodo dijaki lahko nadaljevali šolanje na teološki fakulteti. Vsekakor je klasična gimnazija velika pridobitev za Vipavo.

/iz SLOVENCA, 2.12.1991/

Bivši vojaški objekti JLA

O uporabi vojaških objektov v Vipavi bo odločalo ministrstvo za obrambo republike Slovenije. Tako so za vojaške objekte v Vipavi trenutno let predlogi in želje. Predvideno je, da bo severna vojašnica ostala za bodočo slovensko vojsko, južno vojašnico pa bi uporabili za krajevne potrebe. Krajanje Vipave bodo morali tudi sami zahtevati, za kaj naj bi se vojaški objekti v bodoče uporabljali. Zahteva kraja je, da dobimo vojaške objekte za 60 delovnih mest. Naročili smo izdelavo elaboratov, na osnovi katerih bomo spremljali investitorja. Naša želja je, da bi se v čimvečji meri lahko dogovorili z AGROIN-om klet Vipava, saj so bili in bodo glavni nosilec razvoja turistično-ketijske usmeritve bivše in bodoče občine.

O drugih dogodkih sledijo fotokopije iz časopisov.

Vipavci hočejo imeti samostojno občino

Ni še znano, kako bodo nove male slovenske občine financirane in katere pristojnosti bodo imele

VIPAVA, 1. decembra — Kar lepo število prebivalcev Vipave se je zbralo v petek zvečer v osnovni šoli na pogovoru s pomenljivim naslovom »Občina Ajdovščina: še danes in...?« Pogovor sta pripravila območni odbor Socialistične stranke Slovenije za Ajdovščino in krajevna skupnost Vipava. Seveda je tekla beseda o prihodnji lokalni samoupravi v Sloveniji, ki naj bi zamenjala dosedanje komunalni sistem.

Čeprav je bilo med udeleženci tudi nekaj pomislekov o tem, kako bodo bodoče male občine živele (okrog 250 naj bi jih bilo), ali ne bodo prebivalci majhnih občin brez industrije prikrajšani in podobno, je na omenjenem pogovoru, ki sta ga vodila predsednica in sekretar parlamentarnega odbora za lokalno samoupravo Darja Lavtižar-Bebler in mag. Stane Vlač, vendarle prevladalo večinsko prepričanje, da mora postati Vipava spet samostojna občina, kot je nekoč že bila. Izkazalo pa se je tudi, da po Sloveniji ta čas zelo intenzivno govorijo o nastajanju novih malih občin, pri čemer pa se matično ministrstvo za pravosodje sploh še ni izreklo o tem, kako se bodo nove občine financirale, katere pristojnosti bodo imele.

kakšne davke bodo smele same pobirati. Zato seveda nihče še ne more odgovoriti na osnovno vprašanje tistih, ki bolj kot na lokalpatriotizem mislijo na denar: ali bo nova ureditev davkoplačevalce stala več kot sedanja, manj ali ravno toliko.

Pogovor so Vipavci seveda izkoristili tudi za to, da so odločno povedali, da hočejo imeti pri tem, za kaj bodo namenjeni objekti JLA v tem kraju, odločilno besedo oni.

BRANKO PODOBNIK

Nova podoba ajdovske občine

Vipava zase

VIPAVA (mh) — Pogovor o bodoči lokalni samoupravi, ki ga je v petek (29. novembra) sklical v Vipavi ajdovska podružnica socialistične stranke in sta se ga udeležila tudi Darja Lavtižar-Bebler ter mag. Stane Vlač, je bil uvod v razprave, koliko občin naj bi po novem nastalo iz sedanjih ajdovskih občin. Po nekaterih merilih tri, po drugih štiri, odločitev pa bo seveda v rokah državljanov.

Da so Vipavci in prebivalci okoliških krajevnih skupnosti zagreti za svojo občino, ki so jo nekdanje imeli, ni treba posebej poudarjati. To so dokazovali že z mnogimi akcijami, sicer pa tudi drugače ni bilo čutiti neke posebne navezanosti na novo občinsko središče. Kot je dejal predsednik sveta vipavske kra-

jevnih skupnosti Ivan Princes, je vloga Vipave pogojena že zgodovinsko in niti Nova Gorica niti Ajdovščina nista nikdar predstavljali toliko kot njihov kraj. Bojazen, da bi zaradi gospodarske premoči Ajdovščine bile vipavska in druge nove občine osiromašene, se je pokazala kot odvečna, ker naj bi (tako sta zagotovila ugledna gosta) republika oziroma država sofinancirala ubožnejše občine in jim s tem zagotavljala enakopraven razvoj.

Veliko besed je bilo izrečenih tudi glede nadaljnje usode opuščenih vojaških objektov, saj bi jih po mnenju Vipavcev znali kot dobri gospodarji uporabiti zelo koristno in zlasti v dobro kraja samega. Obširneje bomo o novi podobi ajdovske občine pisali v petek.

Proračun ne sledi cenam na drobno

Denar za telovadnico bo

AJDOVŠČINA (mh) Kljub težavam, ki pestijo ajdovske občinske proračune, ki republika ne izpolnjuje svojih obveznosti - za tako imenovano finančno izravnavo bi morala nakazati še 52 milijonov tolarjev - bodo s pomočjo številnih oblik varčevanja vendarle v veliki meri uresničili zastavljene naloge.

Med temi je gotovo najpomembnejša gradnja telovadnice v Vipavi, ki jo bodo, če ne bo drugače, dokončali z najetjem posojil. Učencem na bi jo izročili najkasneje v začetku drugega šolskega polletja.

Izračuni so pokazali, da so najbolj narasli stroški v družbenih dejavnostih (kljub racionalizacijam in zmanjšanju števila zaposlenih za okoli 50 delavcev), povečujejo se stroški za socialno skrbstvo, za zdravstvo, subvencije stanarjem so se povečale za ena ir polkrat (čeprav se število upravičencev ni povečalo). Še najmanj so se povečali izdatki za komunalno infrastrukturo, vendar zato, ker niso naredili vsega, kar so načrtovali. Pomemben je še podatek, da predstavljajo v izdatkih za družbene dejavnosti več kot polovico sredstva za osebne dohodke. Pri tem je na seji izvršnega sveta v ponedeljek (2. decembra) član Dušan Slejko vprašal, ali je to skladno s smernicami, ki jih je sprejel prav ta izvršni svet.

Del odgovora tiči gotovo v dejstvu, da je bila proračunska "inflacija" samo 26-odstotna, kar vendarle pomeni skrbno gospodarjenje.

Bodo Vipavcem odvzeli zadrudni dom?

Lastninjenje po domače

Čigava je stavba, ki so jo po vojni gradili z udarniškim delom in prispevki krajanov?

Med Vipavci je v zadnjih dneh završalo. Pa ne zaradi burje, ki te dni vleče okrog vipavskih vogalov Razburila jih je novica, ki ni niti tako nova, vendar ji prej niso verjeli: da jim namreč želijo odvzeti stavbo zadrudnega doma. V njej je že več kot dvajset let Kmetijska zadruga Vipava, poleg tega pa je v domu še velika kinodvorana. Do spora je prišlo, zaradi lastne malomarnosti niso lastniki stavbe, temveč samo namenjiki. V lastninsko bližnjico pa se je vključil tudi izvršni svet občine Ajdovščina.

Vipavci, ki sicer veliko dajo na tradicijo, so upravičeno vznemirjeni. Zadrudni dom, ki so ga po vojni gradili z udarniškim delom, z lesom, opeko in drugim materialom, ki so ga podarili krajanji, naj bi ne bil več njihov.

Ajdovska občinska vlada je 22. avgusta sprejela sklep, s katerim so brezplačno oddali Kmetijski zadrugi dom, vključno s pravico do knjižbe (brez kinodvorane in poslovnih prostorov). S tem naj bi kombinat postal lastnik zemljišča, na katerem so njihova uprava, hranilnica, skladišča in garaže. Sklep je izvedel občinski Oddelek za gospodarstvo, finance in urejanje prostora 10. septembra, že 6. septembra pa je poslal Krajevni skupnost Vipava dopis, v katerem jo obvešča, da je prenos lastninskih pravic opravljen. Hkrati jih je prosil, naj svoje mnenje pošljejo v 15 dneh. Prozorna birokratska logika torej: najprej sprejmeš obvezujoč sklep, nato pa prizadevaš za mnenje...

stijo javnost. Poleg tega so na ob-

Bodo Vipavcem odvzeli zadrudni dom?

Lastninjenje po domače

Čigava je stavba, ki so jo po vojni gradili z udarniškim delom in prispevki krajanov?

Med Vipavci je v zadnjih dneh završalo. Pa ne zaradi burje, ki te dni vleče okrog vipavskih vogalov Razburila jih je novica, ki ni niti tako nova, vendar ji prej niso verjeli: da jim namreč želijo odvzeti stavbo zadrudnega doma. V njej je že več kot dvajset let Kmetijska zadruga Vipava, poleg tega pa je v domu še velika kinodvorana. Do spora je prišlo, zaradi lastne malomarnosti niso lastniki stavbe, temveč samo namenjiki. V lastninsko bližnjico pa se je vključil tudi izvršni svet občine Ajdovščina.

Vipavci, ki sicer veliko dajo na tradicijo, so upravičeno vznemirjeni. Zadrudni dom, ki so ga po vojni gradili z udarniškim delom, z lesom, opeko in drugim materialom, ki so ga podarili krajanji, naj bi ne bil več njihov.

Ajdovske občinarje in župana Boštjančiča pa je pri vsej stvari najbolj razjezilo to, da so Vipavci svoje težave razložili ministrom Peterletu, Venciju, Capudru in Ruplu. Ti so v času tradicionalne vipavske trgovatve obiskali klet in beseda da pač beseda. Pomembno je tudi to, da so vladni predstavniki Vipavcem obljubili podporo.

na napačna parcela. Najpomembnejši pa je zanje ta, da je zadrudni dom splošno ljudsko premoženje, zato je pravni naslednik KS Vipava. Zato občini odrekajo možnost, da odloča o usodi nečesa, kar jim ne pripada.

Ker do konca oktobra niso dobili nikakršnega odgovora iz Ajdovščine, so se odločili, da o tem obve-

jektu začeli nekatera obnovitvena dela, kar je nezadovoljstvo še stopnjevalo.

Hkrati Kmetijski zadrugi predlagajo, da skupna komisija ugotovi deliž, ki ga je zadruga vložila v stavbo. O tem so se pripravljali pogajati. To seveda ne pomeni, da se mora zadruga iz stavbe izseliti. Ustanovitev komisije so predstavniki zadruge sicer sprejeli, vendar so ob tem izrazili odločnost, da je objekt njihov. Na srečanju predstavnika IS Ajdovščine, zadruge in KS so dejali, da je stavba (osnovno sredstvo) že več kot 20 let njihovo in vztrajajo, da se sklep izvrši. Rastvor Palk, obkleski mož na tem sestanku, je izjavil, da je občinska vlada skušala le presejati gorjidski voz in da mu je žal, ker so občinarji trn v peti obema stranema. Podprl je ustanovitev komisije in dodal, da so sklep o lastninjenju zamrzili. Ne zaradi pravnoformalnih vzrokov, temveč zato, ker je vprašanje lastninjenja vroča politična tema, ki lahko odseka marsikatero glavo.

Vipavci so prepričani, da je pravica na njihovi strani tudi v primeru, če do dogovora med Krajevno skupnostjo in zadrugo ne pride. Bojazen, da bodo zadrudni dom dobili v roke kmetje iz Spodnje Vipavske doline, ki so med najštevilnejšimi v zadrugi, je torej (za sedaj) odveč.

Ta obrobni primer je še dokaz več, da morajo poslanci v republiški skupščini nemudoma sprejeti moratorij na vsakršno lastninjenje. Že zaradi tega, da jih potem ne bi bolela glava.

Branko Čakarmiš

»Najemniki« na svoji zemlji

Kdo bo dedoval bivša zemljišča jugoslovanske armade?

Lojze Durn

Vipava — Po odhodu jugoslovanske vojske je v okolici Vipave ostalo brez uporabnika veliko obdelovalne zemlje. Od republike je odvzeto, kakšna bo usoda večine te zemlje. Za del te pa se te dni odločno postavili bivši razlašeni lastniki.

Za kaj gre? V začetku meseca je vodstvo KS Vipava dalo pobudo, da bi se obdelovalno zemljišče razdelilo med kmete in pri pravilo na setev. Povedati je treba, da je velik del zemlje obvojašnici zadnji dve leti bil zamenjen in poraščen s plevelom. Bojazen pred širitvijo plevela na ostale parcele in nadaljnje propadanje zemlje je vzpodbudilo vodstvo KS, da je hotelo hitro odpraviti posledice sramotnega ravnanja vojske z obdelano zemljo. Tako so stekli pogovori med KZ Vipavo in odgovornimi na republiko. Po pozitivnem odgovoru je krajevna skupnost predlagala kmetijski zadrugi, da bi ona to zemljo za eno sezono razdelila med kmete iz Vipave. Tako je zadruga zemljo razdelila med sedem čistih kmetov, nekateri so takoj pričeli z obdelavo.

Temu je sledil protest bivših lastnikov razdeljene zemlje, ki ne morejo razumeti, da so zemljo dali v obdelavo drugim, ne da

bi jo najprej ponudili njim. V pisni poslanec predsedniku KS Vipave Ivanu Princesu so protestirali proti načinu razdelitve in Predvsem tisto, kako bodo bivi

Bivši lastniki so bili razlašeni leta 1974 na podlagi zakona o razdelitvi in prisilnem prenosu pravice uporabe, ki je začel veljati leta 1972, kjer je 22. člen določal, da se pravomočna odločba o razdelitvi neprimernim na zahtevo prejšnjega lastnika opravi, če razdelitveni upravičenec v dveh letih od pravomočne odločbe ne izvrši obsežnejših del na njej. Razlašeni so bili zaradi gradnje vojaških objektov stalnega značaja. Vendar do tedaj del ni prišlo, saj je vojska precejšen del zemlje ves čas uporabljala v kmetijske namene. Tako naj bi bila razdelitvena pogodba nična. Vse do protesta enega od razlašencev v začetku lanskega leta vojska te zemlje ni rabila za vojaške namene. Maja lanskega leta pa je vojska na zemljišču, posajenim z krompirjem, izkopala in zabetonirala nekaj tankovskih zakonov. Spornost zemljišče pa je od takrat povsem zamenjala.

temu, da niso bili o tem lastniki razlašeni proti svoji volji obveščeni. Zahtevali so ustavitve postopka in sklic sestanka, kjer bi bivši lastniki sami odločili ali bodo zemljo obdelali ali pa dali drugim. Na sestanku konec prejšnjega tedna pa so sklenili, da zemljo dobijo na razpolago bivši lastniki, ki tudi povrnejo stroške dosedajega obdelovanja zemlje. Delitev zemlje naj bi izvršili po približno starih mejah, kar naredijo lastniki sami. Ti morajo do 6. decembra dobiti odgovor, kakšna bo ekonomska najemnina.

S tem je prva razdelitev propadla. L. D.

L. D.

KRAJEVNI PRAZNIK V VRHPOLJU - MALO DRUGAČE

V sosednjem Vrhpolju so 10.11.1991 odkrili ob priliki krajevnega praznika spominsko ploščo raju, kiparju Alojziju Repiču (1866-1941). Istočasno so od-
orli tudi likovno razstavo njegovih del in posnetke del v stari cerkvi. Sloves-
nost je bila organizirana ob 125-letnici njegovega rojstva in 50-letnici smrti
tega predhodnika slovenskega modernega kiparstva. Niso ga zaman imenovali "ne-
storja slovenskih kiparjev". V šestdesetih letih poučevanja likovne umetnosti
je vzgojil celo vrsto znanih slovenskih kiparjev (Peruzzi, Dollnar, Gorše, brata
Kalina, France Kralj) in vrsto slikarjev. Kot umetnik časa je vreden spoštovan-
ja on in njegova dela, ki so trdno vsidrana v našo nacionalno kulturo. Slavno-
stni govornik je bil naš minister za kulturo, dr. Andrej Capuder, ki je v nago-
voru poudaril tudi veselje nad tem, da je ta naša Vipavska dolina končno le
brez vojaškega škornja JLA. Poudaril je tudi velik delež našega podeželja, ki
je veliko prispevalo in dalo imenitne može v kulturno zakladnico Slovenije, med
katere prav gotovo spada tudi kipar Alojzij Repič. Mene osebno je zelo raz-
veselila ministрова izjava, da si bo sedanja oblast prizadevala, da bodo tudi
na podeželju ustvarjene take razmere, v katerih se bodo lahko razvijali nadar-
jeni ljudje. O delu Alojzija Repiča je podrobno spregovoril profesor dr.
Emilijan Cevc. Oba govornika sta prisotne navdušila z lepo slovensko besedo
in v literarnem slogu zganila duha in srca poslušalcev. Ploščo je odkril kipar-
jev sin Riko Repič in s svojimi pogledi orisal delo in življenje očeta. Za
prijetno in slavnostno vzdušje je poskrbel domači pevski zbor z izredno lepo
izbranimi pesmimi.

Med razstavljenimi likovnimi deli me je posebej pritegnila kompozicija:
Čas-sovražnik mladosti. Vipavca, kip Sv. Andreja ter Vipavka z dežnikom.

Ko sem odhajala iz Vrhpolja proti Vipavi, sem ugotavljala, da smo prav
Vipavci sila skromni ali oreskromni glede na število velikanov našega podeželja.
Teh naših korenin bi se morali bolj zavedati in biti nanje hudo ponosni. Zato
me je bilo sram, da sem o Repiču - kiparju iz domačih logov - tako malo vedela.

Kulturni dogodek me je ogrel in sprostil in v sebi sem čutila nekaj tople-
ga in lepega. V času, ko gledamo vsak dan smrti v oči, kreganje v skupščini,
poslušamo o stavki šolnikov in zdravnikov, se kregamo v vipavskih zdravah o
lastninjenju združnega doma, vipavske kleti in mlekarne, jamramo nad padcem
standarda, so taki dogodki zdravilo. Zato mojim sosedom "naferjem" in vsem, ki
so se trudili za ta lep kulturni dogodek v Vrhpolju, iskrene čestitke!

MR

NAŠA KULTURNA DEDIŠČINA IN DRUŠTVENA DEJAVNOST PO LETU 1918

(nadaljevanje)

Posebno slovesen dogodek za vso Zgornjo Vipavsko dolino pa je predstavl-
ljala otvoritev obnovljene Hrovatinove dvorane, ki so jo iz dela hiše pokoj-
nega Antona Hrovatina preuredili v takrat zelo sodobno in lepo dvorano za
vse prireditve.

O tem dogodku in zapletih z italijanskimi oblastmi poročajo objave v
Eidinosti v septembru 1921, ki jih s fotokopijo objavljamo.

Vesti iz Notranjske

Militarizem vidi strahove. Delovanje kulturnih in izobraževalnih društev v Vipavi je bilo že v predvojni dobi zelo živahno. — Vsa društva so pa pogrešala primerne prostore za svoje prireditve, ki so namenjene v prvi vrsti izobrazbi ljudstva. Poleg tega pa so društva črpala iz teh prireditev materialna sredstva, ki so potrebna za obstoj društev. Da se temu odpomore, odločil se je sedaj že pokojni g. Anton Hrovatin v sporazumu z vipavsko narodno čitalnico, kot najstarejšim, že 57 let obstoječim društvom, sezidati lokalnim razmeram odgovarjajočo dvorano in društvene prostore. — Delo se je pričelo že leta 1913. — Svetovna vojna je pa delo ustavila. Na pol pokrita stavba jela je že vsled vremenskih vplivov skoraj razpadati, tako da so bili sedanjí gospodarji, dediči pok. Hrovatina, primorani započeto delo dovršiti, kar se je tem lažje storilo, kar se je izvedelo, da bo pripadla Vipava po rapalski pogodbi k svobodni in kulturni državi — Italiji.

Za 28. avgusta t. l. je imela Čitalnica že v rokah pismeno dovoljenje od civilnega komisarata v Postojni za otvoritveno predstavo v vseh lokalnih g. vdove Hrovatin-ove. Igrati so se imeli »Legijonarji« ter tem bi imela slediti ljudska veselica s prosto zabavo. — Vsa pripravljena dela za prireditev so bila v polnem teku, razžirale so se ravno stolice, kar vstopi komandant tuk. vojaškega prezidija, kaj, tan Pacifico v spremstvu g. sekcijškega poveljnika vipavskega orožniškega okrožja, si ogleda sliko na pročelju in druge slike v dvorani. —

Dvorano je slikal mlad slovenski umetnik, g. Ščuka, rodom iz Barkoveli, ki je dovršil svoje študije na umetniški akademiji — R. Istituto di Belle Arti Firenze. — Ves motiv dekoracije dvorane je vzeti iz tuk. lokalnega življenja. Na zadnji steni dvorane splestata dve mladnici v narodnih nošah venec iz pridelkov in cvetlic vipavske doline, katerega nosijo nežni otročiči na obeh stranskih stenah proti odru. — Pročelna slika nad odrom nam kaže sivi Nanos od Razdrtega do Čavna, nad njim žarke vzhajajočega solnca. — Ob vznožju Nanosa nad Vipavo sedi ženska z otrokom v naročju, ki predstavlja naš mlad narod in mu kaže zagorelega moža, sedečega ob vznožju hribovja pri Razdrtem, držečega masko, simbol gledališke umetnosti, v roki. Istočasno kaže mati otroku vzhajajoče solnce, katerega žarki naj bi po želji ustvaritelja — slike prodrli raz ta oder v našem malem narodu čim bliže do idej onih velikih mož Italije, ki jim je bila zibelka ravno Firenca, kjer se je mladi umetnik navduševal in črpal iz njenih neumrljivih del svojo umetniško kulturo. —

In v tej pročelni sliki je videl militarizem nevarne proti-državne strahove. —

Goriimenovani kapitan, nahujskan, kakor se je sam izrazil, po neki vipavski gospici (sramotni), je kljub pravilni razlagi avtorja, kateremu je celo častital obvestil o teh namišljenih strahovih generala, divizijonerja Ferrara iz Gorice. — Takoj drugi dan proti večeru se prikaže pri vходу v dvorano general v spremstvu dveh častnikov, si ogleda državi nevarno sliko, izreče v generalskim tonu: »Qui è monte Nanos, sole jugoslavo« in s teatralnim zamahom roke je bila usoda otvoritvene predstave zapečatená.

Oh, kako smešno in otročje! Kaj smo mari mi krivi, da izhaja solnce že od pamtiveka ravno čez Nanos v to dolino? Če bi gospod general Ferraro že prej izposloval pri mednarodni konferenci dovoljenje, da bi solnce vzhajalo od zahoda, bi se gotovo slikar pokoril naravi. —

Takoj na to dobi vipavsko orožništvo ukaz prireditelj na generalovo odgovornost prepovedati. Čitalniški odbor je, potem orožništva o tem obvesčen, protestiral energično proti nezakonitemu vmešavanju vojaškega oblastva v civilne zadeve, a na ta protest je dobil odbor od orožništva kratek odgovor: »Ako se ne pokorite, vas bo vojaštvo na generalov ukaz z orožjem razglašalo.«

Na to je prišel pozno zvečer še brigadir kot odposlanec orožniškega kapitana iz Postojne si ogledat sporno sliko. — Po njega lastni izjavi napram čitalniškemu odboru ni našel ničesar protidržavnega na omenjeni sliki ter obljubil o tem vestno poročati svojemu poveljniku in g. civil. komisarju Cavalliju takoj drugo jutro. — Kljub temu, da je bil postojnski odposlanec opozorjen od čitalniškega odbora na razburjenost ljudstva vsled nezakonitega nastopa vojaštva, s katerimi bi lahko prišlo do neželjenega incidenta, da niso čitalniški voditelji pomirjevalno uplivali na mladino, kljub temu, da je bil omenjeni naprošen, da stori pri civilnem obalstvu potrebne korake v tej zadevi, ni prišel — žalibog — nikak odgovor. —

Dasiravno se je glas o prepovedi otvoritvene predstave gledališke dvorane raznesel po celi dolini se je vendar pričelo zbirati ljudstvo v zadnjih popoldanskih urah v gostilniških prostorih g. Hrovatinove, največ iz radovednosti, kaj je dalo povod prepovedi. Došel je med drugimi tudi pevski zbor iz Lozic, ki je po stari vipavski navadi pri pogrnjenih mizah zapel nekaj naših slovenskih pesmic v prisotnosti tuk. orožniškega brigadirja ter nekaterih častnikov, in sicer brez vsakega incidenta. —

Okrog 9. ure zvečer se pripelje med nas dr. Wilfan, naš državni poslanec naprošen od čit. odbora, da si osebno ogleda sporno sliko za slučaj intervencije pri višjih oblastvih. — Po ogledu dvorane sede dr. Wilfan zopet med svoje prijatelje na gostilniškem dvorišču, se z njimi mirno pogovarja ter se pred odhodom poslovil v kratki napitnici od zbranih.

V tem prihrumi na gost. dvorišče četa arditov, ki je že par ur prej izzivajoč razsajala po Vipavi, in obkol zbrane gostilniške goste ter prične s klici: »Abbasso i schiavi« zopet izzivati. — Navzoči niso na to reagirali, ampak so se mirno s svojimi družinami razšli. — Tudi dr. Wilfan se odpravi s svojo družbo na odhod. — Oboroženi goriimenovani ardití pa obstopijo poslančev avto, ga sramotijo, izzivajo in mu zabranjujejo odhod. Šele vsled intervencije tuk. orož. maršala se je posrečilo dobiti dr. Wilfanu prosto pot. Pred odhodom so pokazali izzivači svojo pravo izobrazbo s tem, da so pljuvali na dr. Wilfana in njegove spremljevalce.

Za tem so hoteli udreti v gledališko dvorano, kar jim je tukajšnje orožništvo zabranilo; isto je tudi celo noč od 28. na 29. avg. zastražilo dvorano in gostilniške prostore.

Tako razdirajo nižji razgreti duhovi, ki vidijo že v najmanjšem pojavu med Slovenci — strahove, pomirjevalno akcijo, za katero se istočasno trudijo višji državniki.

Iz Vipave. Na Mali Šmaren, 8. t. m. se je otvorila v Vipavi ob navzočnosti mnogobrojnega občinstva nova Hrovatinova gledališka dvorana. Za dovoljno varstvo je poskrbelo kr. orožništvo, ki ni imelo niti najmanjšega povoda nastopiti za vzdrževanje miru in reda. Zbrane so bile stotine našega ljudstva iz vse Vipavske doline, z bližnjega Krasa in iz naših gorskih vasi. S poudarkom moramo omeniti veliko udeležbo Ajdevcev, ki ne manjkajo nikdar in nikjer, koder gre za kulturne prireditve. Čast jim!

Dvorana se je otvorila pri oblastveno zakritem »jugoslovanskem solncu«. Prolog je sestavil g. Fran Silvester, ki je bil pred 54. leti prvi režiser diletantov vipavske narodne čitalnice.

Prolog

(govori deklica v narodni obleki).

Pozdravljeni prijatelji mi mili!
Pozdravljam Vas, ta naš slovesni dan,
ki ste s pohodom nas razveselili
in prihiteli v novi dom krasan.
Oj čujte! kar Slovenija bo mila
čitalnici po meni govorila:

Let petdeset in sedem je minilo,
kar si rojena hčerka mi bila;
premnogim bila si v pouk, vedrilo,
a tudi mnogim srcem vir solza,
ker niso čuvali te tvoji sini,
ker niso bili zate vsi edini.

Pa naj pozabljena so tužna leta,
ne vrni več med brate se prepri!
Objemi vse ljubezen, sloga sveta,
ki v Bogu ima milostni izvir.
Mladenči jaki, ve deklice blage!
Naj Bog in narod so vam cvetke drage!

Čitalnica! ti bodi učilišče,
ljubiti srčno naš slovenski dom;
Nikdar ne bodi podlosti ognjišče,
ki vodi v roke te sovražnikom. —
Oj hčerka! — prosim — tvoja ljuba mati:
»Ostani zvesta domovini zlati.«

Ljudje vsi bratje, bratje vsi naródi,
prekrasno naš Prešern je zapel,
zato s sosedi hčerka v miru bódi,
da spoštovati tujec te bo jel!
Ne zabi rék, ki je nad vse zabave:
Da hčerka si velike majke Slave. —

Po končanem pozdravnem govoru stopila je deklica k okrašenemu Prešernovemu kipu. Med tem je za odrom zapel »tata«-Zvanutov pevski zbor iz Lozic z znano preciznostjo in ubranimi glasovi Gerbičev »Slovanski brod«.

Komaj se poleže ploskanje poslušalcev, se dvigne zastor in prične se igra Fran Govekarjevih »Legijonarjev«. — V podrobno kritiko se ne bom spuščal. — Vsi igralci brez izjeme so izborno igrali; obilo smeha je povzročil vsakokratni nastop Boštjana Ježa (g. Leban iz St. Vida), zlasti je ugajal kot »junak-strahopetec« med legijonarji. — Nova scenerija je bila res krásna, delala bi čast vsakemu mestnemu gledališkemu odru, kar je zasluga umetnika g. Ščuke ter čitalniškega odbora. — Med odmori in pri prosti zabavi je prav lepo sviral Sežanski salonski orkester.

Z otvoritvijo nove dvorane je dana prilika vsem društvom Vipave in okolice za napredek na kulturnem in izobraževalnem polju. Za to mislimo in želimo, da bi se te prilike čim največ posluževala naša društva.

Vesti iz Notranjske

Iz Vipave smo prejeli: Dopis iz Vipave v četrtkovi »Edinosti« naš je neugodno presenetil, ker trditve v njem ne odgovarjajo resnici. Dopisnik, če je res Vipavec, — nad tem pa dvomimo — je bil slabo informiran. Imeli smo z gospodom komisarjem v Postojni že marsikak spor in vsikdar smo mu odkrito govorili, kar nam je bilo na duši. Istotako lojalno pa moramo sedaj ugotoviti, da je g. komisar ob dogodku z našo dvorano postopal pravilno in pravično. Kljub odredbam vojaškega oblastva je takoj dovolil otvoritveno predstavo in se nam niso delale nikake ovire. Edino, kar je zahteval, je bila neka sprememba na sliki nad odrom. Ni pa zahteval, da se — kakor trdi omenjeni dopisnik — odpravi solnce. Tej zahtevi komisarja smo se vdali. Kako slabo je informiran dopisnik, priča tudi njegova trditev, da je inkriminirana slika na zastoru, dočim je v resnici na steni nad odrom. Toliko resnici na ljubo, ker nočemo, da bi se komur si bodi godila krivica. Ponavljamo, da je v tem slučaju g. komisar pravilno postopal in da nam je omogočil predstavo.

Vesti iz Notranjske

Vipava. (Cavalli in solnce). Dne 9. sept. je prišel iz Postojne sam komisar Cavalli, da bi se uradno komisijonelno in lastno-osebno na licu mesta prepričal, ali solnce res pride v Vipavo čez Nanos iz — Jugoslavije. Kakor je »Edinost« že poročala, se je nad tem protiitalijanskem gibanju solнца neki general iz Gorice zelo jezil. — Predmet Cavallijevega prihoda je bil torej astronomično-patriotične važnosti. — Svoje uspehe na astronomičnem polju bo kronal Cavalli — kakor govore — z učenim delom: »Velika zmota Kopernika«, s katerim bo prevrnil ves dosedanjí svetovni ustroj. Dokazal bo namreč strmečemu svetu, da solnce ne vzhaja na vzhodu. Da nastopil bo kot novi Prometej in zavpil: Solnce nazaj obrni svojo pot! In solnce bo vbogalo! — Solnce bo vzhajalo za nas na zatonu. Opoldne pa bo stalo nad Cavallijem v Postojni. S tem pa bo dosegel Cavalli ob enem velikanski političen uspeh. Posrečilo se mu bo namreč na ta način dokazati, da je slika na zastoru nove vipavske gledališke dvorane res naslikana v sramoto — Italiji, ker kaže vzhajajoče solnce nad — Nanosom! — Svoje veliko delo bo predložil Cavalli mednarodnemu kongresu astronomov, ki bo prihodnje leto zboroval na — Nanosu. Ta kongres bo sklenil, da se prihodnji komet, ki bo frčal čez Nanos krsti na ime: Cavalli. Vse do sedaj senčne občine Vipavske doline pa bodo imenovala Cavallija za svojega častnega člana.

Kakor je razvidno iz objavljenih člankov se je vse srečno končalo in v obnovljeni Hrovatinovi dvorani je zaživelo družabno in kulturno življenje. O izredno uspešnem delu Vipavske narodne čitalnice tudi piše Edinost v maju 1922 leta.

V dvorani so bila tudi plesna tekmovanja, za to so skrbeli plesni krožki. Že v tistem času so vipavski fantje zelo galantno obvladali takratne evropske plese, kar so jim priznavali celo italijanski oficirji, ki niso pričakovali take izrazne kulture. Ples v parih je bil organiziran na soboto pred novim letom in soboto pred pustom. Na te plesne prireditve so prihajali plesni pari iz Postojne, Bistrice, Gorice, Tolmina in Ajdovščine. Po ustnem izročilu pokojnega Stanka Ferjančiča so bile te plesne prireditve na zelo visoki ravni, ker je bila udeležba pogojena z lepim in urejenim videzom nastopajočih z obvezno belo srajco in kravato.

Taka razgibana dejavnost in enotnost v Vipavi in okolici je trajala le nekaj let. Pritisk italijanskih oblasti na vse, kar je bilo slovenskega, se je večal. Močna kulturna dejavnost Vipave in okolice je tako Italijanom jasno pokazala svoj namen. Poslali so zato v Vipavo posebne specialne enote karabinierjev, ki so se ločevali od navadnih po črni barvi usnjenih pasov. Karabinierji za kazniva dejanja ali prekrške so nosili pasove bele barve. Specialni karabinierji so se imenovali "nuclei". Tako je postala vsa dejavnost v slovenskem jeziku nadzorovana, preganjana in kaznovana. Počasi je bila tako zatrta. Na pohodu je bil fašizem. V šolah so italijanske oblasti organizirale šolsko mladino v organizaciji "balila" in "Piccole italiane". Začelo se je najtemnejše obdobje fašističnega pritiska na naše ljudi.

Tako so tudi Hrovatinovi prejeli pismen ukaz italijanskih oblasti, da se morajo slike v dvorani prepleskati, sicer bodo hišo zažgali. Po spominu Danice Hrovatin je moralo to biti okrog leta 1930.

Domačini so se zbirali le še po privatnih hišah in ob priliki odhoda fantov na nabor v italijansko vojsko. V Vipavi in okolici so se obdržali le še tradicionalni vaški plesi ob "šagrah". Primorska inteligenca je delovala v ilegali.

S tem zapisom smo hoteli obuditi spomine na takratno izredno kulturno, politično in narodnostno zrelost in pokončnost Vipavcev in zabeležiti 70-letnico obnovitve in otvoritve Hrovatinove dvorane, ki je bila pod Italijani center kulturnega življenja Vipave. Enotnost naših očetov in mater, zavednost in njihova hotenja pod tujo oblastjo, nam morajo biti tudi danes vzor.

Naj ob koncu tega sestavka omenimo dokaj čudno usodo Hrovatinove dvorane, ki je bila 26.12.1959 nacionalizirana skupaj z mesnico in gostilno. Dvorano so dediči odkupili leta 1988. Vipavcem bo ostala vedno živ spomin na dobo italijanske okupacije. Kaj čudna pota naših vipavskih dvoran se vidi tudi v drugih primerih. Dvorana v združnem domu, ki so ga po vojni Vipavci sami zgradili, je v uporabi Kino podjetja iz Ajdovščine, lepo veliko dvorano v Lanthierjevi graščini pa je uporabljala JLA. Tako smo ostali praznih rok pri vseh možnostih, ki smo jih imeli.

Ta droben pogled v košček polpretekle zgodovine Vipave so pomagali oblikovati še živeči pričevalci iz tistih časov. Zato se Izidorju Reharju, Dori Seljak in Danici Hrovatin zahvaljujem za pomoč. Pisne vire pa sem poiskala po objavah v Edinosti, letnik 1921, 1922 in 1923 ter nekaj v Goriški straži, letnik 1927 in 1928. Vpogled v pisane dokumente so mi omogočili v semeniški knjižnici v Vipavi. Bralce "Vipavskega glasa" prosim za dopolnitve, morebitne popravke podatkov in pripombe na ta objavljen zapis. Le s skupnimi močmi bomo temu času dali pravilno podobo. Hvala.

Magda RODMAN

ŠTEFAN KOCIANČIČ

duhovnik, jezikoslovec, pesnik, pisatelj in zgodovinar

Ulica v novem naselju pri južni vojašnici se imenuje po Štefanu Kociančiču - KOCIANČIČEVA ULICA. Zato nekaj več o tem omembnem Vipavcu.

Štefan Kociančič znanstveni svet pozna predvsem kot jezikoslovca in zgodovinarja. Vendar je Kociančičevo delo po vsebini bolj pestro; čeprav prevladuje v njem jezikoslovje ali točneje leksikografija in krajevna zgodovina, pa so nam znana objavljena in neobjavljena Kociančičeva dela s področja svetega pisma, teologije, knjižničarstva, objavil je več prevodov, pesnikoval v hebrejskem, nemškem in slovenskem jeziku, končno pa so zanimiva tudi njegova publicistična besedila v slovenskem tisku. Kociančič je bil tudi prvi, ki je slovenski in jugoslovanski svet obširneje seznanil s furlanskim ljudstvom.

Bil je predvsem strokovnjak za hebrejske in starosemitske tekste in ga svet ceni kot enega izmed prvih orijentalistov. Že za življenja je užival velik ugled, saj je obvaldal kakih petnajst jezikov, drugi vir pa navaja, da je obvladal štiriindvajset jezikov. Napisal je starocerkvenoslovansko slovnico, hebrejsko slovnico ter vrsto bogatih slovarjev: slovensko-nemški, turško-nemški, etiopsko-latinski, hebrejsko-latinski, makedonsko-slovenski, bolgarsko-slovenski, ki pa so vsi ostali v rokopisih.

Rojen je bil 25. decembra 1818 v Vipavi. Šolal se je v Vipavi, nato pa od 12. leta v Gorici, kjer je obiskoval normalno, gimnazijo in bogoslovje. Leta 1841 je bil posvečen v duhovnika, nato je do leta 1846 služboval v narodnostno mešanem Ločniku. Takrat je izdal učbenik za slovenske osnovne šole. Nato je postal profesor starega testameta in semitskih (vzhodnih) jezikov v goriškem semenišču. Vodil je semeniško knjižnico in bil zadnje leto življenja rektor semenišča.

Ob stoletnici njegove smrti sta bila o njem dva simpozija z znanstvenimi predavanji in razpravami. Prvi leta 1983 v Goriškem muzeju v Kromberku, drugi leta 1984 v Gorici (Italija), kjer je devet znanstvenikov - štirje Slovenci in pet Italijanov - razpravljalo o Kociančiču.

Leta 1984 sta izšli o njem dve znanstveni knjigi: prva v stari Gorici v italijanščini: "Stefano Kociančič" -- duhovnik v službi kulture med Slovenci in Italijani, druga v Ljubljani z naslovom "Brata Miladinova - makedonske ljudske pesmi v slovenskem prevodu Štefana Kociančiča."

Kociančičevo jezkovno zapuščino hrani danes goriška semeniška knjižnica in še vedno čaka strokovnjaka, ki bi jo primerno obdelal.

Štefan Kociančič, ki je "čas, um, srce in pero veri in omiki posvetil" (napis na spominski plošči na stari šoli v Vipavi, odkriti leta 1885) je umrl v Gorici 9. aprila 1883 - star 65 let.

Literatura: Branko Marušič: Življenjske usode in dela velikih primorskih mož, Trst 1987

Vera PONIŽ

V I P A V S K E D R O B T I N I C E

POMOČ NESREČNIM BEGUNCEM

Dočakali smo svobodo in mir, četudi je kriza in čedalje hujša brezposelnost in nimamo ravno vsega, kar bi si želeli. Vojska v našem kraju na srečo ni zahtevala žrtev. Ozrimo se samo po sosednji Hrvaški! Tam ostajajo ljudje brez vsega, še golega življenja si nekateri niso mogli rešiti. Edina sestra naše someščanke Ike Pregelj (Felcove) je umrla pri bombardiranju Zadra - ponesrečila se je skupaj s svojo taščo. Marsikatera družina tudi v naši občini gosti nesrečne begunce in deli z njimi dobro in hudo. Osnovne šole so sprejele šoloobvezne otroke in jim pomagajo, da ne bi preveč zaostali v pouku. Župnijska KARITAS je zaprosila za pomoč v hrani in oblačilih. Odziv je bil zelo dober. Sami Vipavci so zbrali en tovarnjak živil in enega oblačil, vsa dekanija pa štiri tovarnjake hrane in štiri oblačil. Obleka je bila sortirana in urejena. (Marsikdo je krompir ali drugo hrano tudi kupil, marsikdo je zimsko oblačila dal v čistilnico, le da so naši bratje v stiski dobili urejeno obleko in primerno hrano).

ZA DUŠEVNO PRIZADETE

Letos sem zopet zbiral prispevke za Društvo za pomoč duševno prizadetim. Vsaka vrata so se mi odprla, vsak je dal po svojih možnostih in darovalci bi najraje videli, da jih sploh ne bi zapisala, čeprav sem morala, že zaradi svoje evidence.

Že šest let deluje pri nas gibanje Vera in luč - Vipavska skupina. To je mednarodno versko gibanje, ki posreduje duhovne vrednote duševno prizadetim osebam. Doslej smo vedno imeli srečanja v Šturjah ali pa v vipavskem Malem semenišču, zadnjo oktobrsko nedeljo pa smo organizirali prijetno srečanje v prostorih novega, čeprav še nedokončanega, župnijskega doma v Vipavi.

Naša srečanja so štirikrat letno. Prizadeti otroci in odrasli rišejo, izdelujejo simbole ali se ukvarjajo s podobno aktivnostjo, medtem ko se starši in prijatelji pogovarjajo o svojih problemih. Sledi maša, potem pa skuona malica, h kateri vsak nekaj prispeva. Tokrat so naši prizadeti prijatelji barvali podobne svojih krstnih zavetnikov. Tudi najstarejša - naša Gabrijelca - se je udeležila srečanja. Udeležencev iz dveh dekanij je bilo 25.

BURJA RAZMETALA ŠOPKE IN SVEČE

Huda burja je ob letošnjem dnevu spomina na mrtve ovirala obrede in obiske na pokopališču. Prelepo cvetje je zmrznilo in bilo vse obtolčeno. Marsikdo je raje daroval beguncem, kot da bi kupil rože. Vendar opažam, da obiskovalci pokopališča burje ne upoštevajo. Namesto da bi luči čimbolj utrdili in rože prav na kratko pristrigili, denejo v vaze čudovite visoke šopke... in po prvi močnejši burji je pokopališče podobno smetišču.

To so drobtinice....

SEDAJ PA ŠE NEKAJ VIPAVSKIH PLEV

Pojdimo v Vipavo s slapenske strani. Tanki so ne le poškodovali cesto, temveč so tudi dregnili v tisto imenitno tablo, ki nam govori, kdo in kdaj je zidal ta most. Prav bi bilo, da bi kak konzervator prignal kakega zidarja in bi tablo popravili, predno dobi noge, kot jih je dobil "manški pil". Saj je imenitni "moister Ant. Trošt" zaželel, da "Buch obdershi let dosti" ta most.

Kaj pa bomo počeli s tolikimi praznimi kasarnami in vojaškimi prostori?

Počnimo karkoli pametnega, da ne bodo tako nesrečno samevali kot naša stara šola.

Neštetokrat smo okoliški prebivalci prosili, naj bi stavbo ustrezno zavarovali. Že pred šestimi ali sedmimi leti so "mulci" razbili nekaj oken. Starši in rejniki smo jih pošteno plačali s pripombo, da bi bilo bolje okna zabiti kar z deskami, a ni nič zaleglo. Oknice so sem ter tja odprte, šipe ponovno razbite, pa se ne ve, kdo jih je razbil, v stavbo lahko vstopa kdor hoče. Najbolj nerodnega seveda dobijo in odgovarja tisti, ki je sicer kriv, a najmanj. Saj sosedje nismo dolžni, pa tudi ni v naši moči stavbo zavarovati. Obljub, da bo tam zopet stekel pouk, je bilo nič koliko, a vendar so še sedaj naši otroci deležni blagodati izmeničnega pouka in prostih dni, ker ni ogrevanja. Nujno je stavbo primerno zavarovati pred nepovabljenimi gosti, burjo in dežjem. Bojim se, da bo po odhodu vojske takih "hiš strahov" po Vipavi še več....

Le kdo je ruval granitne kocke okrog platane ob kiosku pri "grajskih" vratih? Kock je nekaj okrog drevesa, nekaj sem ter tja, raznašajo jih otroci... Ali bi res bilo tako težko vse skupaj postaviti nazaj?

Kdo pa je tisti duhovitež, ki je zraven pipe na pokopališču popravil napis: "Ne odlagaj smeti", tako da se sedaj glasi: "Ne odlagaj SMRTI". Kam pa naj odlagamo smrt, če ne na pokopališče. Mar tistemu duhovitežu pod okno?

Bojim se, da zaradi velikih kupov stelje okrog severne kasarne kmalu naši vrli teritorialci še ven ne bodo mogli. Vidi se, da živinoreja nazaduje, saj okrog kasarn nihče ne pometa stelje, še uporabniki ne.

Pa še nekaj: Ko vidite, da so kontejnerji za steklo do vrha polni in mulci raznašajo steklenice ter ciljajo s kamni vanje, nikar ne tecite h Kostanjevki z zahtevo, naj nemudoma napiše kaj o tem za Vipavce. To steklenic zagotovo ne bo odneslo. Pokličite DINOS v Novi Gorici (tel. 21-476), takoj bodo prišli in odpeljali. In vsa čast jim, še po cesti bodo pometli črepinje za seboj!

Nada KOSTANJEVIC

KRAJANI VIPAVE STARI NAD 86 let

moški

1. Kebe Jožef	roj. 5.10.1901 (89 let)	Ruštov trg 4
2. Pregelj Frančišek	roj. 29.8.1903 (88 let)	Beblerjeva 33
3. Vrčon Anton	roj. 15.1.1905 (86 let)	Vojkova ul. 31
4. Rehar Alojzij	roj. 22.5.1905 (86 let)	Ul. Milana Bajca 22

ženske

1. Fabčič Frančiška	roj. 3.11.1898 (93 let)	Goriška cesta 14
2. Batič Marija	roj. 14.1.1899 (92 let)	v domu
3. Fabčič Marija	roj. 24.10.1901 (90 let)	Goriška cesta 14
4. Švagelj Frančiška	roj. 27.3.1903 (88 let)	Titov trg 9
5. Petrič Antonija	roj. 23.10.1904 (87 let)	Gradiška 4
6. Rehar Emilija	roj. 24.9.1905 (86 let)	Grabrijanova 3
7. Kante Gabriela	roj. 18.8.1905 (86 let)	v domu v Ajdovščini
8. Čermelj Marija	roj. 16.4.1905 (86 let)	Titov trg 4
9. Trlikar Ljudmila	roj. 9.9.1905 (86 let)	Vojana Reharja 1

Nad 80 let starih je v Vipavi 55 krajanov, na Zemonu 5, skupaj v KS 60 krajanov.

OCENE IN RAZMIŠLJANJA O NEKEM ZGODOVINSKEM TRENUTKU....

Prebivalci Vipave, predvsem starejši, so bili veliko po svetu. I. in II. svetovna vojna sta jih gnali bodisi kot vojake, ujetnike ali zapornike po vsej Evropi. Številni so bili v konfinacijah in internacijah. Spoznali in prehodili so Afriko, Korziko, Francijo, Nemčijo, Italijo in se po končani II. svetovni vojni vračali spet domov v Vipavo. Spoznali so tuje narode in njih kulture ter se naučili tujih jezikov. Čeprav so bili preprosti kmetje, so si v vojnem popotovanju, kije za nekatere trajalo tudi sedem let, nabrali veliko življenjskih izkušenj in modrosti. Daleč od doma so prestali mnogo gorja, niso pa nikoli pozabili na svoje domove in svoje slovenstvo. Vsa njihova dolga pot je bila ena sama želja vrniti se domov, v tisti majhen košček sveta, kjer so se rodili. Ob odhodu njihove tretje vojske iz Vipave, so mi povedali nekaj razmišljanj ob pogledu v zgodovino. Vsi so radi pripovedovali in njihove oči so se iskriale. Takole so modrovali:

Alojz Rehar (86):

Dobro se spominjam odhoda avstrisjke vojske iz naših krajev. Leta 1918 se je umikala tri tedne skozi Vipavo. Vojaki so nam tu pustili konje in krave brezplačno. Tudi mene je oče poslal v kasarno po belega šimelna. Ko sem ga že vodil za uzdo domov, so imi ga madžarski vojaki ubili. Še danes ga vidim, kako je padel na tla. Prijokal sem domov k očetu in mu povedal, kaj je bilo. Madžari so raje vse zakurili in uničili, kot da bi dali domačinom. Tudi odhod JLA me je na to spominjal. Italijanska vojska je od nas šla v moji odsotnosti, ko sem bil na Sardiniji in smo bili dve leti brez vsakih informacij. Tam sem veliko prestal, lakote, žeje in bolezni. Redno italijansko vojsko sem služil leta 1927. Moj komandant je bil kraljevi sin Umberto. Poznal sem tudi kraljico Heleno in njegove sestre, ker so ga prišli v našo kasarno večkrat obiskat. Ker sem bil vzoren vojak, sem leta 1927 dobil vojaško diplomu s kraljevim podpisom. In ravno ta diploma me je rešila pred aretacijo leta 1942. Prišli so me aretirat, ker sem bil ovajen, da sem skril koruzo za partizane. V tisti stiski sem se spominil te diplome in jo pokazal karabinjerjem. Takoj so mi čestitali in odšli. No, armada jugoslovanske vojske je odšla kot tujec, ker je k nam prišla tudi kot tujec. Nikoli je nisem imel za našo. Nobena vojska pa ni segala tako po naši zemlji, kot ravno ta. Celo italijanska, ki je bila tudi okupatorska in tuja, je spoštovala našo zemljo in je imela strelišče samo na Brgeh. Čutila se je absolutnega gospodarja in jo je jemala po mili volji. Ob ustanovitvi slovenske vlade v Ajdovščini so partizani prepevali: na Slovenskem smo mi gospodar... To tudi takrat ni bilo uresničeno, kakor ni bilo uresničeno leta 1918. Šele v tretje je zares šlo in vesel sem, da sem pri 86 letih dočakal samostojno Slovenijo, ki je edina domovina vseh Slovencev, živečih doma in na tujem.

Marička Poniž (80) :

Čeprav sama nisem bila vojak, se pa še dobro spominjam očeta, ko je odhajal v I. svetovno vojno in ko je po dolгих letih prišel domov. Po dvorišču je stopal sklonjen mož, ves poraščen z brado in raztrgan. Nihče ga ni prepoznal. Ko se je nasmehnil, ga je mama spoznala in rekla: "Moj Bog, Janez, kakšen pa si?" Vsaka vojska prinese veliko gorja. Zato pravim, da je prelepo v Vipavi, če bi bilo res vedno tako, kot je sedaj. JLA se je k nam vsilila. Odhod pa je imela tak, kakršnega si je zaslužila. Ni bila ljudska vojska, še manj narodna, ampak jugoslovanska. Zame je bila naša ljudska vojska le partizanska, ko sem za naše fante zbiral obleko in denar in v njih videla slovensko vojsko.

Ivan Poniž (80) :

Srečen sem, ker je sedaj v Vipavi mir, nobenega streljanja, nobenih vojaških vaj, nočnih uzbun" ter petja tujih vojaških maršov.

Rafael Premrl (80):

Že v redni italijanski vojski so me imeli za antifašista, ker sem bil Slovenec. Nisem se hotel vpisati med fašiste leta 1929. Leta 1935 sem bil poklican v vojno za Abesinijo. Iz Arezza smo šli v San Remo. Tam je bil postanek, da so vsem nabrusili bajonete. V Genovi pa se nas je na ladjo vkrcalo 5.000 vojakov skupaj s konji, mulami in vso opremo. Z ladjo smo šli v Libijo, od tu v Masao. Po Abesiniji smo hodili povsod peš, trpeli grozno žejo. Konji in mule so nam kmalu poginili. Naša hrana pa je bila v glavnem iz konzerv, ki so nam jih z letali metali dol. Dva litra vode smo razdelili na 60 vojakov. Abesinci so se borili bosi, z gorjačami, ovitimi z bodečo žico. Ko smo prišli v Sira Claca sem se zgrozil, ko sem videl 12 kupov pepela v višini enega metra. Med pepelom so bile človeške glave, ki sem jih moral metati na kup. Dan pred našim prihodom so Italijani napravili pokol domačinov in jih zažgali. Bilo je videti grozno. V takih razmerah sem srečal domačina Stanka Grabrijana, ki je bil tam kot električist. Objela sva se daleč od svojih in od domovine. V Marebu smo držali sami Slovenci častno stražo italijanskemu generalu Maraliniu. Ob odhodu je vsakemu dal po 50 lir napitnine. Domov smo oisali brez znamk, ker jih v Afriki ni bilo. Na kovertu smo namesto znamke napisali: "Viva il Duce, viva il Re, il francobollo non c'è nè." Ko so nas cepili proti raznim boleznim, smo skrivaj poslali cepivo domov za partizane. Nesel g a je naš vojak, ki je odhajal domov na dopust. Z mislijo sem bil vedno doma. Z vojne rajše sem prišel domov leta 1943. Potem je sledila pomoč partizanom v naših razmerah. Leta 1949 sem bil poslan za tri mesece na udarniško delo blizu Mostarja, kjer smo gradili tovarno orožja. Delali smo po 12 ur, lačni in žejni. Ko sem odhajal domov po končani gradnji, mi ni nihče rekel niti hvala, niti nasvidenje. V Sarajevu na postaji, pa so me še okradli, da sem bil prav brez vsega.

Komaj sem čakal, da je vojska šla iz Vipave in upam, da jih ne bo nikoli več. Vipava ni od njih imela dosti ali pa nič. Že v Bosni sem spoznal, da si nismo niti bratranci, še manj pa bratje, žal so nas "nadmudrili" za precej časa.

Stanko Mikuš (80):

Nikoli si nisem mislil, da bo JLA tako na tiho odšla iz Vipave. Prav tako si nisem nikoli mislil za italijansko vojsko, ko je zapustila po kapitulaciji Vipavo. V življenju sem izkusil in spoznal avstrijsko, italijansko, angleško, delno tudi francosko vojsko. Nazadnje sem bil še v partizanih. Zato lahko ocenim, da so bile vse te vojske bolj kulturne od jugoslovanske.

Izidor Rehar (80):

Kot človek in socialist sem ob klavrnem odhodu vojske iz Vipave z vojaki nekako sočustvoval, čeprav nisem videl niti solz, niti slišal smeha. Bili so zapeljani in so razočarani zapuščali naše kraje. Vseskozi pa sem ugotavljal, da nas je JLA nekako podcenjevala. Imela nas je za manjšino. In kot edini gospodar nad krajem, smo domačini kaj malo veljali. Njen napad na Slovenijo junija letos je bila največja neumnost in podlost, kar sem jih doživel. Sicer pa je podobna usoda doletela vsako agresorsko vojsko, ki je podpirala različne režime (fašizem, nacizem, rasizem, totalitarizem). Mislim, da so naši možje in fantje dali v II. svetovni vojni svoja življenja za tako Slovenijo, kot je sedaj, čeprav ubogo, ampak samostojno. Če bi bili živi, bi bili tega gotovo veseli.

Starejša ženica (74):

Nikoli si niti v sanjah nisem mislila, da bo vojska odšla iz Vipave. Vendar sem se do zadnjega bala, da bo prišlo do streljanja, saj je bil top v severni kasarni vedno obrnjen proti naši hiši. Najhuje je bilo ob dnevih razglasitve naše samostojnosti. Zato sem hodila spat brez luči.

Alojz Pregelj (76):

Nikoli si nisem mislil, da bo do tega res prišlo. Zato pričakujem, da bo odvzeta zemlja prišla nazaj v roke kmetov. Za kmeta je vsaka vojska škodljiva. Pričakujem, da bi v Vipavi ne imeli nobene vojske več, saj smo je že dovolj imeli. Njen odhod je bil bolj žalosten, sicer vojaki niso nič krivi, le komando so imeli tako. Po dežju in v mrazu so morali ležati na golih tleh in streljati v namišljenega sovražnika z leve in desne. Zemljo so nam vzeli, plačilo pa je bilo beraško, dali so za en m² toliko, kolikor je takrat stalo eno kokošje jajce.

Anton Kariž (71):

Bil sem tankist prekomorec. Leta 1946 sem slekel vojaško suknjo, ki sem jo nosil od 1.2.1940. Skoraj sedem let sem vandral po Siciliji, Afriki, Libiji. Z osmim regimentom nadaljeval do Biregleja, dokler nas niso zajeli Francozi in odpeljali v Aleksandrijo v Egipt. V jugoslovansko kraljevo vojsko sem vstopil pri Haifi v Palestini. V Egiptu sem se pridružil našim enotam NOB. Sledila je pot v Italijo in preko Visa, Dubrovnika, Črne gore, Bosne, Like, Trsta in preko Sežane domov. Že v Italiji pri formiranju prekomorskih brigad sem spoznal, da nas Primorci zapostavljajo in imajo za fašiste. Na odogovrna mesta so postavljali le Srbe in Črnogorce. Učili so nas, da bomo po vrnitvi domov živeli v skupnosti enakopravnik narodov in imeli vso samostojnost. Kako smo v to verjeli! Takoj po prihodu domov sem spoznal, da smo bili posebno Primorci izigrani. Slovenski vojaki nismo imeli nikoli prav, tudi če smo govorili resnico. Vedno je imel prav ali Srb ali Črnogorec. Že takoj smo morali v jugoslovanski kraljevi vojski poslušati srbsko komando, čeprav nas je bilo v bataljonu 95% Slovencev. Zelo radi bi se učili angleško, pa nam niso pustili. Vsi smo imeli v evidencah zapisano, da smo "polapismeni". Čeprav smo znali vsaj en ali dva tuja jezika. Štajerci, ki so nas spoznali v kraljevi vojski, sploh niso vedeli, da na tem koščku Primorske živijo Slovenci, oni so mislili, da je vse italijansko. Če bi takrat v Afriki, ko smo si po žlicah delili vodo, vedel, da bomo tako izigrani v Jugoslaviji, bi nikoli ne šel v kraljevo vojsko, temveč bi raje ostal v angleškem ujetništvu.

Še zadnji dan pred odhodom vojske iz Vipave nisem verjel, da bo res odšla. Nikoli nisem mogel pozabiti oficirjev te iste vojske na Vrhniki leta 1945, ko sem še sam nosil uniformo, ko so zasedli privatne hiše in vse pokradli in poropali. Naše prirojene vrline, kot so skromnost, poštenost in delavnost niso v srbski vojski dobile nikoli veljave. Pri Italijanih je bilo čisto obratno. Oni so te vrline zelo spoštovali in nas zato zelo cenili. Zato nisem JLA nikoli maral in vesel sem, da je odšla z našega ozemlja.

Ivan Štekar (71):

bivši prekomorec in tankist: Bog da so šli, tega sem komaj čakal, da se umaknejo iz naše doline. Leta 1946 sem se vrnil iz Afrike domov. Zelo sem se začudil, ko sem v Vipavi dobil srbsko vojsko. Tega ob povratku s šestletne vojne more res nisem pričakoval. Za to se nisem boril.

Vladimir Rodman (61):

Jugoslovansko armijo sem služil leta 1951 v Prizrenu na Kosovu. Tam sem tudi okusil največjo lakoto v svojem življenju in še lagati smo morali, da je hrana odlična, če nas je kdo vprašal.

Nekega dne so nas s pretvezo, da gremo v kino, zbrali skupaj, nas strpali v avtobuse in odpeljali v okolico Prizrena. Pred neko hišo smo se ustavili in začelo je streljati iz tiste hiše. Sam nisem streljal, vendar se mi je vse skupaj čudno zdelo, ker nismo vedeli, za kaj gre. Po zasedbi hiše so oficirji pripeljali ven vklenjene civiliste in jih gnali ob nek graben. Tam so jih zasliševali in tepli. Sam nisem razumel ničesar, ker so civilisti govorili alban--sko. Šele drugi dan smo na Šarplanini izvedeli, da naj bi ti ljudje bili alban--ski vohuni, ki so delali v naši UDBI, kakor so takrat rekli. Tudi na Šarplanini

smo morali zato dva dni patroljirati. lačni in prezeblji, ker je bila zima. V JLA sem imel zabeležno, da sem "oolapismen".

Ob odhodu te iste armije iz Vipave lahko le rečem, da sem komaj čakal, da se umakne. Na mojih številnih mimohodih ob severni kasarni me nihče ni v 45 letih pozdravil po slovensko. To sem dočakal pred dnevi, ko me je slovenski vojak lepo po slovensko pozdravil v vsem mojem življenju. Resnično me je ta pozdrav spomnil na kruto vojaško zgodovino mojih prednikov in vseh Vipavcev.

Anketa končana 15.11.1991

Zabeležila M.R.

K N J I G A R N A "ČRTICA"

PRI LJUBLJANSKI BANKI V VIPAVI

VAM NUDI BOGATO IZBIRO KNJIG IN PISARNIŠKIH POTREBŠČIN
TER FOTOKOPIRANJE

Delovni čas: ponedeljek - zaprto
od torka do petka - 8^h - 12^h in 15² - 18^h
ob sobotah - 8^h - 12^h

Zadovoljen Božič ter uspešno in mirno leto 1992

želi in se priporoča

Lojzka PALJK

PRISPEVKI ZA "VIPAVSKI GLAS" od 25.6.1991 do decembra 1991

Ostanek od prejšnj je številke		308,00	SLT
1. Pepca Žigon	Beblerjeva 15	200,00	"
2. Boža Kodelja	C.18.aprila 6	300,00	"
3. Dora in Lucijan Bratuž,	Vojkova 34	150,00	"
4. Jožefa Petkovšek	Ivana Ščeka 5	100,00	"
5. Ivanka Kušič	Kosovelova 2	300,00	"
6. Alojz Vidmar	Tabor 2	210,00	"
7. Karlo Rondič	Na Hribu 5	100,00	"
8. Stanko Mikuž	Kreljeva 2	100,00	"
9. Ludvik Curk	Beblerjeva 22	200,00	"
10. Pepina Ferfila	Titov trg 4	500,00	"
11. Grabrijan-Butinar	Breda in Jože, Vojkova 28	500,00	"
12. Vero Počkar	Titov trg 4	500,00	"
13. Angel Vidmar	Vinarska 2	500,00	"
14. Marija Pavlin	Vojana Reharja 6	200,00	"
15. Zinka Prelc	Milana Bajca 6	200,00	"
16. Marija Kostanjevic	Milana Bajca 2	100,00	"
17. Frizerski salon "VALČI"	V.Reharja 4	1.000,00	"
18. Trgovina "ZLATA"	V.Reharja 8	1.000,00	"
19. Trgovina "ROKSANA"	V.Reharja 3	1.000,00	"
20. Pizzerija YOLLI	Titov trg	700,00	"
21. Knjigarna "ČRTICA"	pri Ljubljanski banki	2.000,00	"

SKUPAJ: 10.168,00 SLT

V S E M H V A L A !

Zavarovalnica TRIGLAV, Območna enota Nova Gorica bo za objavo oglasa pri-
spevala 5.000,00 SLT.

"VIPAVSKI GLAS" - glasilo Krajevne skupnosti Vipava, december 1991
470 izvodov

PRI PRIPRAVI TE ŠTEVILKE SO SODELOVALI ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA:
Magda RODMAN, Vera PONIŽ, Nada KOSTANJEVIC, Cijan ŠTOKA, Ivan PRINCES
in Marija CEKET - lektorica.

NASLOVNA STRAN: Skico tlorisa Starega gradu nad Vipavo je po svoji
zamisli narisal Franc CEROVŠEK.

Za tisk je naslovno stran pripravil Branko TOMAŽIČ .

TISK: J.Sedmak, Ajdovščina

S P O Š T O V A N I !

Z A V A R O V A L N I C A T R I G L A V

d.d. Ljubljana, Območna enota Nova Gorica, je prisluhnila željam zavarovancev, da bi lahko urejali vse zavarovalne storitve ne samo v občinskih središčih Ajdovščina, Idrija, Nova Gorica in Tolmin, temveč tudi čim bližje domu.

Med ta opravila spadajo sklepanje vseh vrst
zavarovanja in prijava škodnih dogodkov

Želimo vas obvestiti, da opravljamo navedene storitve tudi
v Vipavi v prostorih krajevne skupnosti, tel. 65-038

Uradne ure:	ponedeljek	od 9. - 11. ure,
	sreda	od 15. - 17. ure,
	petek	od 9. - 11. ure,

Obiščite nas in zadovoljni boste z uslugami naših zastopnikov, ki vas
pričakujejo

Ker življenje potrebuje varnost.

ZAVAROVALNICA TRIGLAV NOVA GORICA

